

ORTAOKULDA DOĞRUDAN KAZANDIRILACAK DEĞERLERİN VATANDAŞLIK VE DEMOKRASİ EĞİTİMİ KİTABINA YANSIMA DÜZEYLERİ*

*Tekin ÇELİKKAYA***

ÖZET

Değerlerin kazandırılmasında etkili bir programın hazırlanmasının yanı sıra ders kitapları da önemli bir yer tutmaktadır. Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinde, öğretmenlerin ve öğrencilerin birincil kaynak olarak kullandıkları ve takip ettikleri ders kitaplarında bu değerlerin hangilerinin yer aldığı, değerlere ne kadar yer verildiği, hangilerinin daha sık vurgulandığı büyük bir önem taşımaktadır. Ortaokul 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi kitaplarında değerlere yer verilme durumunu belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden döküman incelemesi ile gerçekleştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda; 8. sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi programında doğrudan kazandırılacak değerlere hangi üniteye ne kadar sıklıkla ve ne şekilde yer verildiği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada 2012-2013 eğitim – öğretim yılında 8.sınıflarda Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersinde kullanılan öğretmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve çalışma kitapları incelenmek üzere ele alınmıştır. Öğretim programlarında kazandırılması hedeflenen 19 değerden **özsaygı** ve **diğergamlık** değerleri ünite içerisinde doğrudan kazandırılacak değerler arasında yer almadığından dolayı geriye kalan 17 değer esas alınmıştır. Sonuç olarak, ünitelerin tamamı dikkate alındığında en fazla bahsedilen değer sorumluluk (129) olup bunu sırasıyla, millî, manevî ve evrensel değerlere duyarlı olma (98) ve eşitlik (77) değerleri izlerken; en az ele alınan değerler vatanseverlik (4) olup bunu sırasıyla yardımseverlik (9) ve paylaşma (13) değerleri izlemektedir.

Anahtar Kelimeler: Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Kitabı, Doğrudan kazandırılacak değerler

*Bu çalışma 26-28 Nisan 2013 tarihleri arasında Aksaray Üniversitesi tarafından düzenlenen Sosyal Bilgiler Eğitime Disiplinlerarası Yaklaşım: Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Katılımkonulu USBES II - Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumunda sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğrt. Bölümü, El-mek: tcelikkaya@ahievran.edu.tr

**REFLECTION LEVELS OF THE VALUES ATTAINED
EXPLICITLY IN SECONDARY SCHOOLS IN THE CITIZENSHIP
AND DEMOCRACY TEXTBOOK**

ABSTRACT

In imparting values, as well as the preparation of a effective program have an important place in textbooks. The study conducted to determine the state of including values in secondary school **Citizenship and Democracy** textbook was carried out with document analysis, one of the qualitative research methods. For this purpose, directly gain values to be determined which took place in the unit tried to determine how often and in what way in 8 Citizenship and Democracy Education Instructor program. In this study, for review were discussed in teacher's book, textbooks and workbooks that used Citizenship and Democracy Education Course in the academic year 2012-2013. This study are based on the remaining value of 17. Because of education programs targeted gain curve over 19 will gain in value in the unit values of self-esteem and altruism are not included within the values .As a result, all of the units mentioned in considering the value of the maximum liability (129), respectively, it is a national, to be sensitive to the spiritual and universal values (98) and equality (77), while the values, the values of patriotism dealt with at least (4), respectively, it is charity (9) and share (13) followed by values

Key Words: Citizenship and Democracy Education book, will gain values directly.

1.GİRİŞ

Eğitimdeki son gelişmelere baktığımızda vatandaşlık eğitiminin demokratik bir toplum oluşabilmesi için öğrencileri gerekli bilgi, beceri ve değerlerle donatmayı hedeflediği görülmektedir. Öğrencilerden konulara eleştirel bakabilen, kendi düşüncelerini ifade edebilen, başkalarının düşüncelerine saygılı, barış içinde bir arada yaşama kültürüne sahip, topluma duyarlı, toplumun iyiliği için harekete geçebilen bireyler olmaları hedeflenmektedir. Böylece öğrenciler haklarını, sorumluluklarını ve özgürlüklerini öğrenirlerken kanunları, eşitliği, adaleti, ayrımcılık yapmamayı, demokrasiyi de öğrenmektedirler. Demokratik vatandaşlık eğitimi farklı din, kültür, inanç ve düşünüş şekillerine saygıyı desteklemekte, böylece içinde yaşadığı toplumun çeşitli değerlerini anlamayı ve paylaşmayı sağlamaktadır (MEB, 2011).

Devletler devamlılıklarını ve gelişimlerini, örf âdet, gelenek ve göreneklerinin yaşatılmasını eğitim ve öğretim sistemiyle gerçekleştirmektedir. Bir başka ifadeyle değerlerini eğitim sistemiyle aktarmaktadır. Bu aktarımda en önemli görevlerden biri de ilköğretim kurumlarına ve değerlerin aktarılması için ortam hazırlayan öğretmenlere düşmektedir. Bu süreçte öğretmenlere yol gösterici olan ilköğretim okulu programları ve programın amaçlarına uygun içerik sunan ders kitapları da bu aktarımın en önemli öğelerinden birini oluşturmaktadır (Sezer, 2005).

Okulların temel amacı akademik açıdan başarılı bireyler yetiştirmenin yanında bireylerle temel değerleri de kazandırmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için öğretmen, aile, çevre gibi faktörlerin yanında ders kitapları da önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü, öğrenci okulda geçirdiği sürenin önemli bir kısmını ders kitabı ile geçirmektedir. Shannon'un (1982) yaptığı bir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013*

araştırmaya göre, öğrenciler sınıf ortamında zamanlarının %70-95 arasındaki süreci ders kitaplarına dayalı etkinliklere harcamaktadır (Akt: Ho and Hsu, 2011). Türkiye’de de Adıgüzel (2010) ve Karaca (2011) tarafından yapılan çalışmalarda da öğretmenlerin, derslerinde genelde temel ders araç gereçleri olan ders kitaplarını kullandıkları belirlenmiştir.

Dünya üzerindeki çocuklar büyüyen sosyal problemlerden, şiddet ve hoşgörüsüzlükten giderek artan bir şekilde etkilenmektedir. Pek çok ülkede aileler ve eğitimciler toplumsal düzeni tehdit eden bu sorunlardan kurtulmanın yolunun etkili bir değerler eğitimi olduğunu vurgulamaktadırlar. (Tillman,2000). Değerlerin kazandırılmasında etkili bir programın hazırlanmasının yanı sıra ders kitapları da önemli bir yer tutmaktadır. Sanchez’e (1998) göre; ders kitaplarında tek boyutlu, geleneksel, gelişmiş okuma parçalarının mevcut olması, kahramanların seçilmesi ve özelliklerinin ortaya çıkarılmasında hikâyelerin kullanımını gündeme getirmektedir. İlk ve orta dereceli okullarda okutulan ders kitapları, nadiren kahramanların tüm özelliklerini anlatmasından dolayı (bireysel ve kültürel yansımaları açısından), istenilen değerlerin öğrencilere kazandırılmasını sağlayamamaktadır.

Bu sürecin etkili bir şekilde işleyebilmesi için herkese görev düşmektedir. Nitekim Milli Eğitim Bakanlığı değerler eğitimine verdiği önemi 2005 yılından itibaren uygulamaya geçirdiği öğretim programlarında ve 2010-2011 eğitim-öğretim yılında yayınladığı ilk ders genelgesinin konusunu değerler eğitimine ayırarak göstermiştir. Bu genelgede “Eğitim sistemimiz öğrencilerimize; bilgi, beceri, tutum kazandırmanın yanında onların dengeli, sağlıklı gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip, temel ve insani değerleri kazanmış iyi insan, iyi vatandaş, olarak yetişmelerini sağlamak görevini üstlenmiştir. Toplumsal hayatı oluşturan, insanları birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan, risk ve tehditlerden koruyan ahlaki, insani, sosyal, manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimidir. Bu kazanımlarımızın öğrencilerimize aktarılması da değerler eğitimi oluşturmaktadır” ifadesi ile değerler eğitiminin önemi vurgulanmıştır (Anonim, 2010).

Ders kitapları, okuldaki eğitim-öğretim faaliyetlerinin temel materyallerindedir. İlköğretim müfredatı yenilenince, öğrencilere ders kitabı ve kazanımları içeren etkinliklerin bulunduğu çalışma kitabı hazırlanırken, öğretmenler için de ders esnasında kendilerine yardımcı olması amacıyla öğretmen kılavuz kitapları hazırlanmıştır. “Öğretmen Kılavuz Kitabı”, öğretmenlere derste bilgiyi nasıl yapılandıracaklarını ve bu esnada izleyecekleri yolu göstermesinin yanında, öğrencilere derste sahip olmaları gereken kazanımları, beceri ve değerleri de göstermektedir. Ortaokul Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi programında doğrudan aktarılması planlanan değerler metinler, kazanımlar, açıklamalar, resimler, fotoğraflar, karikatürler, özdeyişler, şiirler, hikayeler, örnek olaylar, gazete ve internet haberleri, etkinlik çalışmaları ve değerlendirme soruları ile kazandırılmaya çalışılmaktadır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Ortaokul Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi programında ve öğretmen kılavuz kitabında sadece kazandırılması istenen değerlere (Tablo 1) yer verilmiş olup, değer kavramının ne olduğu, kazandırılması istenen değerlerin açıklamaları, değerlerin nasıl kazandırılacağına dair her hangi bir bilgi yer almamaktadır. Değer kavramının en açık ve net tanımı İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Programında “ bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlakî ilke ya da inançlar” şeklinde tanımlanmaktadır (MEB, 2005).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Tablo 1.1. Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı ile Öğrencilere Kazandırılmak İstenen Değerler

1. Adil olma	11. Özgürlük
2. Barış	12. Özsaygı
3. Dayanışma	13. Paylaşma
4. Diğerkâmlık	14. Saygı
5. Eşitlik	15. Sevgi
6. Farklılıklara saygı duyma	16. Sorumluluk
7. Hoşgörü	17. Uzlaşma
8. Kültürel mirası yaşatmaya duyarlılık	18. Vatanserverlik
9. Millî, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma	19. Yardımserverlik
10. Onur	

Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinde, öğretmenlerin ve öğrencilerin birincil kaynak olarak kullandıkları ve takip ettikleri ders kitaplarında bu değerlerin hangilerinin yer aldığı, değerlere ne kadar yer verildiği, hangilerinin daha sık vurgulandığı büyük bir önem taşımaktadır. Yapılan literatür taramasında bu şekilde bir çalışmaya rastlanmaması çalışmayı önemli kılmaktadır. Bu nedenle, araştırmada ortaokul 8. sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi kitaplarında değerlere yer verilme durumunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda; ortaokul 8. sınıf *Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi programında* doğrudan kazandırılacak değerlere hangi ünite (görsel, bilgi, etkinlik, olay, değerlendirme temaları adı altında) ne kadar sıklıkla ve ne şekilde yer verildiği belirlenmeye çalışılmıştır.

2.YÖNTEM

2.1.Araştırmanın Modeli

Ortaokul 8. Sınıf *Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi* kitaplarında değerlere yer verilme durumunu belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde tümevarım analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

2.2.Örnekleme

Bu araştırmada 2012-2013 eğitim – öğretim yılında 8.sınıflarda *Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersinde kullanılan öğretmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve çalışma* kitapları incelenmek üzere ele alınmıştır. Araştırmada kullanılan 8. Sınıf *Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi* kitapları Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 27.07.2011 gün ve 5341 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiş, Yayınlar Dairesi Başkanlığının 29.07.2011 gün ve 2428 sayılı yazısı ile birinci defa basılmıştır.

2.3.Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırma verileri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Tümevarım analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Araştırmada, tümevarım analizi kapsamında verilerin kodlanması, temaların bulunması, verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması, bulguların yorumlanması aşamaları izlenerek (Yıldırım ve Şimşek, 2003) şu işlemler gerçekleştirilmiştir:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Tablo 2.1Veri analizinde kullanılan Tema ve Alt temalar

Temalar	Alt temalar
1. GÖRSEL	Resim ,fotoğraf, karikatür,afiş
2. BİLGİ	Açıklama,kılavuz kitap bilgisi,kazanım
3. OLAY	Hikaye,örnek olay,şiir,haber,özdeyiş,kişisel sözler
4. ETKİNLİK	Konuya hazırlık soru, konu içi soru, ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitabı soru ve faaliyetleri,
5. DEĞERLENDİRME	Ne kadar öğrendik? Bölümü soruları

Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi kitabındaki değerleri incelemek üzere bir form oluşturulmuştur (Tablo 2.1). Bu formda, vatandaşlık ve demokrasi eğitimi öğretmen kılavuz kitabında her ünite için ayrı ayrı belirlenen değerler esas alınmıştır. Çünkü programının ünitelendirilmiş yıllık planında kazandırılması belirtilen değerler ile ünite içerisinde belirtilen değerler farklılık göstermektedir (Tablo 2.2).Örneğin ; Tablo 2.2 incelendiğinde ;1.ünitede yıllık planda kazandırılması istenen değerlerden öz saygı değerine ünite içerisinde doğrudan kazandırılacak değerler arasında yer verilmezken buna ek olarak yıllık planda belirtilmediği halde “*adil olma, dayanışma, hoşgörü ve özgürlük*”değerleri doğrudan kazandırılacak değerler arasında verilmiştir.

Tablo 2.2.Ünitelere Göre Yıllık plan ve Ünite İçerisinde Kazandırılması Hedeflenen Değerler

Ünite no	ÜNİTELER	Yıllık planda Kazandırılması istenen değerler	Ünite içerisinde Kazandırılması istenen değerler
1	Her İnsan Değerlidir	Barış, eşitlik, farklılıklara saygı, özsaygı, onur, saygı, sevgi,	Barış, eşitlik, farklılıklara saygı, özsaygı* , onur, saygı, sevgi, Adil olma** dayanışma** , hoşgörü** özgürlük**
2	Demokrasi Kültürü	Adil olma, dayanışma, diğerkâmlık, eşitlik, farklılıklara saygı, hoşgörü, saygı, sevgi, sorumluluk, paylaşma,	Adil olma, dayanışma, diğerkâmlık* , eşitlik, farklılıklara saygı, hoşgörü, saygı, sevgi, sorumluluk, paylaşma
3	Hak ve Özgürlüklerimiz	Adil olma, dayanışma, özgürlük, kültürel mirası yaşatmaya duyarlılık, milli, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma, sorumluluk, uzlaşma.	Adil olma, dayanışma, özgürlük, kültürel mirası yaşatmaya duyarlılık,* milli, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma, sorumluluk, uzlaşma, Sevgi**,saygı**,hoşgörü**eşitlik**

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

4	Görev ve Sorumluluklarımız	Adil olma, barış, dayanışma, eşitlik, farklılıklara saygı duyma, hoşgörü, kültürel mirası yaşatmaya duyarlılık, millî, manevî ve evrensel değerlere duyarlı olma, onur, özsaygı, sorumluluk, sevgi, yardımseverlik, vatanseverlik	Adil olma, barış, dayanışma, eşitlik, farklılıklara saygı duyma, hoşgörü, kültürel mirası yaşatmaya duyarlılık, millî, manevî ve evrensel değerlere duyarlı olma, onur* , özsaygı* , sorumluluk, sevgi, yardımseverlik, vatanseverlik Saygı** , duyarlılık**
*Yıllık planda olupda ünite içinde kazandırılması gerekenler değerler arasında olmayanlar **Yıllık planda olmayıpta ünite içerisinde kazandırılması gereken değerler arasında olanlar			

Öğretim programlarında kazandırılması hedeflenen 19 (ondokuz) değerden **özsaygı** ve **diğergamlık** değerleri ünite içerisinde doğrusundan kazandırılacak değerler arasında yer almadığından dolayı geriye kalan 17(onyedi) değer esas alınmıştır. Bu değerlerin bazıları sadece tek bir üniteye verilirken (onur 1.ünite;paylaşma 2.ünite;uzlaşma 3.ünite;vatanseverlik 4.ünite; yardımseverlik 4.ünite gibi) bazıları 2 üniteye birden (örneğin;barış 1 ve 4.ünite; millî, manevî ve evrensel değerlere duyarlı olma 3 ve 4.ünite gibi),bazıları da 4 üniteye birden (örneğin;adil olma, eşitlik,saygı gibi) yer almaktadır. İki ayrı araştırmacı tarafından kitaplar üniteler halinde ayrı ayrı incelenmiş ve belirlenen değerlerle ilgili temalar değer kutucuğuna kodlanmıştır. Araştırmacılar tarafından yapılan ayrı analiz sonuçları karşılaştırılmış ve birbiri ile uyumu kontrol edilmiştir. Birbiri ile uyum göstermeyen kodlarda bir uzman görüşü alınarak ilgili değer kutucuğuna tekrar kodlanmıştır. Bu kodlar bir araya getirilerek 17 değer altında alt temalar oluşturulmuş ve 17 değer, temalar halinde 4 ünite için ayrı ayrı bulgular bölümünde tablolar halinde sunulmuştur. Bulguların sunumu sırasında alt temalara ilişkin doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Bu bağlamda inceleme, Milli Eğitim Bakanlığı *Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersinde kullanılan öğretmen kılavuz kitabı,ders kitabı ve çalışma* kitapları üzerinden yapılmıştır. Bulgular bu kitapların içinde yer alan verilerden oluşmaktadır. Elde edilen verilere ilişkin sunulan örnek alıntılarının sayfa numaralarını belirtirken öğretmen kılavuz kitabı için Ö.K.K, öğrenci ders kitabı için D.K,çalışma kitabı için ise Ç.K. kısaltmaları kullanılmıştır. Örneğin ; “...*dayanışma kavramlarına ve insan olmanın bu değerlere sahip olmayı ...*(Ö.K.K.s.44)”/ “...*dayanışma gibi pek çok değer vardır.*(D.K.s.16)” / “*farklılıklara saygı duyulması gereği açısından derste öğrendiklerinizi ifade ediniz.*(Ç.K.s.11)” .

Kitaplardan toplanan veriler Tablo 2 de gösterildiği gibi 5 tema ve 20 alt temada altında incelenmiş olup temalara ait bulgular tablolarda gösterilmiş olup bu temalara ait alt temalar da tabloların altında açıklama olarak verilmiştir.

3.BULGULAR

Ortaokulda doğrudan kazandırılacak değerlerin Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi kitaplarına yansıma düzeylerinin incelendiği çalışmada elde edilen bulgular tablolar halinde verilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Tablo 3.1. Birinci Ünite Kazandırılacak Temel Değerlerin Kitaba Yansıma Düzeylerine İlişkin Bulgular

Temalar / Değerler	Görsel	Bilgi	Olay	Etkinlik	Değerlendirme
Adil olma	3	5	-	1	-
Barış	-	2	-	-	-
Dayanışma	1	3	-	1	1
Eşitlik	3	11	2	4	2
Farklılıklara saygı	8	4	1	3	1
Hoşgörü	-	3	-	1	1
Onur	3	8	-	2	1
Özgürlük	1	4	-	1	1
Saygı	5	7	-	1	1
Sevgi	2	4	-	1	1

Tablo 3.1. incelendiğinde birinci ünite kazandırılacak temel değerlere ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitabında hangi şekilde yer verildiği belirlenmeye çalışılmıştır. Tablo 3.1 incelendiğinde;

Adil olma değerine **görsel** temada çalışma kitabında(s.19) insan haklarının işlendiği karikatürlerle (3);**bilgi** temasında ders kitabındaki açıklayıcı bilgilerle (5) örneğin “*adaletin ve eşitliğin eksik kaldığı bir toplumda haksızlıklar alır başını gider (D.K s.16)*” şeklinde; **etkinlik** temasında çalışma kitabında verilen klasik soruyla (1), **değerlendirme** temasında ise çalışma kitabında verilen klasik soruyla (1) örneğin; “*sevgi, saygı, hoşgörü, adalet, eşitlik, özgürlük, dayanışma vb. değerlerin toplumun birlik ve beraberliğine katkıları neler olabilir? (Ç.K.s.24)*” şeklinde yer verilmiştir.

Barış değerine sadece **bilgi** temasında evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nin ön sözündeki “*...barışın temelli olduğu...(D.K.s.10)*” bilgisi ve “*...sürekli barışın kurulması...(D.K.18)*” şeklindeki açıklayıcı ifadelerle (2) yer verilmiştir.

Dayanışma değerine **görsel** temada çalışma kitabında(s.16) verilen fotoğrafla(1);**bilgi** temasında açıklamalarla (3) örneğin “*...dayanışma kavramlarına ve insan olmanın bu değerlere sahip olmayı ...(Ö.K.K.s.44)* / “*...dayanışma gibi pek çok değer vardır.(D.K.s.16)*” şeklinde; **etkinlik** temasında çalışma kitabındaki eşleştirme sorusu ile (1); **değerlendirme** temasında çalışma kitabında (s.24) verilen klasik bir soruyla (1) yer verilmiştir.

Eşitlik değerine **görsel** temada ders kitabında(s.12-13) ve çalışma kitabında (s.10-11) verilen resim, fotoğraf ve karikatürlerle (3);**bilgi** temasında öğretmen kılavuz kitabı ve ders kitabındaki açıklamalarla (11) örneğin “*hepimiz değerliyiz, çünkü hepimiz insanız. Zengin ya da fakir olması, ten rengi, ırkı, inancı, statüsü vb.unsurlar insanın değerini belirleyemez.(D.K.s.11)*” / “*...bu farklı özelliklere rağmen herkesin eşit ve değerli olduğu...(Ö.K.K.s.42)*” şeklinde; **olay** temasında ders kitabında Aşık Veysel'in “*Beni Hor Görme Kardeşim (D.K.s.11)*” şiiri ve “*Gece ve Gündüz (D.K.s.15)*” adlı hikaye ile; **etkinlik** temasında ders kitabındaki sorularla, örneğin “*şair insanların değer bakımından eşit olduğu görünüşünü neye dayandırıyor? (D.K.s.11)*” ve çalışma kitabındaki sorularla (4) örneğin “*haklardan eşit faydalanma konusunda yaş, cinsiyet... gibi özellikler engel teşkil eder mi?(Ç.K.s.19)*”;**değerlendirme**temasında çalışma kitabında verilen (s.24) ve Tablo 1 belirtilen birçok değeri kapsayan klasik soruyla(1) yer verilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Farklılıklara saygı değerine **görsel** temada ders kitabında (s.12-13) ve çalışma kitabında (s.10-11) verilen fotoğraf ve resimlerle (8); **bilgi** temasında öğretmen kılavuz kitabı ve ders kitabında yer alan açıklayıcı bilgilerle (4) örneğin “...farklılıklara saygı duyulması gerektiğini...(Ö.K.K.s.38)” / “İnsanın doğuştan getirdiği ya da sonradan kazandığı bu farklılıklar doğaldır ve saygı değerdir (D.K.s.12)” şeklinde; **olay** temasında ders kitabında (s.15) verilen Gece ve Gündüz adlı hikaye ile (1); **etkinlik** temasında ders kitabında ve çalışma kitabında verilen sorularla (3) örneğin “aşağıda verilen durumu bireysel farklılıklara saygı açısından tartışınız.(D.K.s.12)” / “farklılıklara saygı duyulması gereği açısından derste öğrendiklerinizi ifade ediniz (Ç.K.s.11)” şeklinde; **değerlendirme** temasında çalışma kitabında verilen (s.24) çoktan seçmeli soru (1) şeklinde yer verilmiştir.

Hoşgörü değerine **bilgi** temasında ders kitabında açıklamalarla (3), örneğin “İnsanı insan yapan ...hoşgörü...gibi pek çok değer vardır / sevginin,saygının ve hoşgörünün olmadığı bir toplumda.../ Tüm insanlar ...hoşgörü... gibi değerleri davranışlarında göstermelidir (D.K.s.16)” ; **etkinlik** temasında çalışma kitabındaki (s.16) sıralama sorusuyla (1); **değerlendirme** temasında çalışma kitabında verilen (s.24) ve Tablo 1 belirtilen birçok değeri kapsayan klasik bir soruyla(1) yer verilmiştir.

Onur değerine **görsel** temada çalışma kitabında (s.17) verilen etkinliğe ait fotoğraflarla (3); **bilgi** temasında öğretmen kılavuz kitabında kazanım ve açıklamalarla ve ders kitabındaki açıklayıcı bilgilerle (8) örneğin “her insanın değerli ve onurlu olduğunu kabul eder (Ö.K.K.s.36) / “onur ise; insanın kendisine karşı duyduğu saygı, özsaygı, haysiyet olarak tanımlanır (D.K.s.11)/ “... insanın kişiliğini ve onurunu korumayı...(Ö.K.K.s.46)” ; **etkinlik** temasında çalışma kitabındaki soru ve etkinliklerle (2) örneğin “dünyanın farklı yerlerinde yaşayan bu insanlardan hangisi, insan hakları bakımından daha değerli/onurludur (Ç.K.s.17); **değerlendirme** temasında ise çalışma kitabında verilen “Bütün insanlar özgürlük, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar(Ç.K.s.24)” verilen doğru-yanlış sorusuyla (1) yer verilmiştir.

Özgürlük değerine **görsel** temada çalışma kitabında (s.15) etkinlik için verilen fotoğrafla (1); **bilgi** temasında öğretmen kılavuz kitabı ve ders kitabında verilen açıklamalarla (4) örneğin “İnsan hakları evrensel bildirgesi'nin 1.maddesine atıfta bulunarak özgürlük...gibi kavramlara (Ö.K.K.s.44)/“insanı insan yapan özgürlük...gibi pek çok değer vardır (D.K.s.16)” şeklinde ; **etkinlik** temasında çalışma kitabında (s.15) verilen bir eşleştirme sorusu ile (1); **değerlendirme** temasında çalışma kitabında verilen (s.24) ve Tablo 1 belirtilen birçok değeri kapsayan klasik bir soruyla(1) yer verilmiştir.

Saygı değerine **görsel** temada ders kitabı (s.14) ve çalışma kitabında(s.14-15) verilen fotoğraflarla(5); **bilgi** temasında öğretmen kılavuz kitabındaki ve ders kitabındaki açıklayıcı bilgilerle (7) örneğin “...başkalarına saygı duyar.(D.K.s.12)/ “ insana hak ettiği değeri vermek aynı zamanda insan haklarına saygının gereğidir(D.K.14)/ “İnsan hakları evrensel bildirgesi'nin 1.maddesine atıfta bulunarak ...saygı...gibi kavramlara (Ö.K.K.s.44); **etkinlik** temasında çalışma kitabında (s.15) verilen bir eşleştirme sorusu ile (1); **değerlendirme** temasında çalışma kitabında verilen (s.24) ve Tablo 1 belirtilen birçok değeri kapsayan klasik bir soruyla(1) yer verilmiştir.

Sevgi değerine **görsel** temada çalışma kitabında(s.15) verilen fotoğraflarla (2); **bilgi** temasında öğretmen kılavuz kitabındaki ve ders kitabındaki açıklayıcı bilgilerle (4) örneğin “sevgi eksikse insanlar birbirine zarar verir (D.K.s.16)” şeklinde; **etkinlik** temasında çalışma kitabındaki (s.16)sıralama sorusuyla (1); **değerlendirme** temasında çalışma kitabında verilen (s.24) ve Tablo 4'te belirtilen birçok değeri kapsayan klasik bir soruyla (1) yer verilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Tablo 3.2. İkinci Ünite Kazandırılacak Temel Değerlerin Kitaba Yansıma Düzeylerine İlişkin Bulgular

Temalar / Değerler	Görsel	Bilgi	Olay	Etkinlik	Değerlendirme
Adil olma	2	3	1	2	-
Dayanışma	4	-	-	2	2
Eşitlik	10	12	2	6	2
Farklılıklara saygı	4	6	2	9	5
Hoşgörü	-	3	-	1	1
Paylaşma	-	5	-	8	-
Saygı	2	6	-	5	2
Sevgi	1	-	-	-	-
Sorumluluk	3	17	-	3	3

Tablo 3.2 incelendiğinde ikinci ünite kazandırılacak temel değerlere ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitabında hangi şekilde yer verildiği belirlenmeye çalışılmıştır. Tablo 3.2 incelendiğinde;

Adil olma değerine **görsel** temada ders kitabında (s.20,22) verilen karikatürlerle (2); **bilgi** temasında ders kitabı ve öğretmen kılavuz kitabında sosyal adalet kavramıyla (3) örneğin “Demokratik bir vatandaşın... sosyal adaletçi... vb. özellikleri vurgulanır.(Ö.K.K.s.57)” şeklinde; **olay** temasında Atatürk’ün bir sözüyle (1) örneğin “...özgürlüğün de, eşitliğinde,adaletin de dayanak noktası milli egemenliktir.(D.K.s.21)” şeklinde; **etkinlik** temasında çalışma kitabında (s.29,36) tablo doldurma sorularıyla(2) yer verilmiştir.

Dayanışma değerine **görsel** temada çalışma kitabında(s.32,39) etkinlik kapsamında aile bireylerinin aile içi işlerde birbirlerine yardımcı olduğunu gösteren resimlerle (4);**etkinlik**temasında çalışma kitabında (s.32,39) verilen görsellerle ilgili sorulan sorularla (3);**değerlendirme** temasında çalışma kitabındaki (s.56) klasik sorularla (2) örneğin “deprem, sel, yangın gibi felaketlerde ülkelerin yardımlaşma ve dayanışma amacıyla çalışmalar yapılması sorunların çözümüne nasıl katkı sağlar(Ç.K.s.56)” şeklinde yer verilmiştir.

Eşitlik değerine **görsel** temada ders kitabında (s.51,55,61,62) özellikle kadınlara karşı yapılan eşitsizliğe vurgunun yapıldığı resim, karikatür ve fotoğraflarla (10); **bilgi** temasında öğretmen kılavuz kitabı ve ders kitabındaki açıklamalarla (12) örneğin “ demokratik yönetimlerin... eşitlikçi...vb. özelliklerine değinilir.(Ö.K.K.s.51)”/ “ ...kadınlar ve erkekler özgürlük,sorumluluk açısından “insan” olarak eşittir.(D.K.s.25)”/ “kadınlar ve erkekler eşit imkanlara kavuşmuştur (D.K.s.26)” şeklinde; **olay** temasında Atatürk’ün sözleriyle (2) örneğin “...özgürlüğün de,eşitliğinde,adaletin de dayanak noktası milli egemenliktir.(D.K.s.21)” şeklinde (1); **etkinlik** temasında çalışma kitabında verilen klasik sorularla(6) örneğin “Rosa Parks’ın gerçekleştirdiği bu olay siyahların eşitlik mücadelesine nasıl katkı sağlamıştır (Ç.K.s.45)” şeklinde ; **değerlendirme** temasında ise biri çoktan seçmeli diğeri klasik sorularla (2) örneğin “Aşağıdakilerden hangisi ayrımcılığın ortadan kaldırılmasında etkili yollardan biri değildir? (Ç.K.s.55)” şeklinde yer verilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Farklılıklara saygı değerine **görsel** temada ders (s.51) ve çalışma kitabında(s.54,64,65) verilen karikatürlerle (4); **bilgi** temasında ders ve öğretmen kılavuz kitabındaki açıklayıcı bilgilerle (6)örneğin “Yaşanması bir dünya; toplumların zenginliği olan farklılıklara gösterilen saygıdan geçer (D.K.s.24)/ “farklılıklara saygının dünya barışına da katkıda bulunulduğuna değinilir (Ö.K.K.s.59) şeklinde; **olay** temasında ders kitabında verilen örnek olaylarla (2) örneğin “ yüreğimizin ve zihnimizin kapıları ne kadar açıksa farklılıklara, öğrenmeye ve yenilenmeye, velhasıl değişmeye bir aslında o kadar demokratiz.(D.K.s.29)” şeklinde ; **etkinlik** temasında ders ve çalışma kitabındaki soru ve faaliyetlerle (9) örneğin “...Salif Keita'nın aşağıdaki açıklamalarını farklılıklara saygı açısından yorumlayınız(D.K.s.24)/ “farklılıklarımızın yaşamımıza zenginlik kattığını söyleyebilir misiniz?(Ç.K.s.38)” şeklinde; **değerlendirme** temasında çalışma kitabında verilen çoktan seçmeli ve doğru yanlış sorularıyla (5) örneğin “Doğru /yanlış sorusu olarak farklı görüş,düşünce ,inanç,anlayış ve kültürel değerler toplumsal yaşamı zenginleştirir.(Ç.K.s.56)” şeklinde yer verilmiştir.

Hoşgörü değerine **bilgi** temasında ders kitabındaki açıklayıcı bilgilerle (3) örneğin “eleştirilere karşı anlayışlı ve hoşgörülüdür.(D.K.s.22)/ “...karşılıklı hoşgörü ve anlayışın bulunduğu ortamlar farklılığın ve zenginliğin göstergesidir.(D.K.s.30) şeklinde; **etkinlik** temasında çalışma kitabındaki tanım sorusuyla(1); **değerlendirme** temasında ise çoktan seçmeli soruyla(1) yer verilmiştir.

Paylaşma değerine **bilgi** temasında ders ve öğretmen kılavuz kitabındaki açıklamalarla (5) örneğin “...diğer insanlarla işbirliği ve işbölümü içinde olmak hayatımızı daha kolaylaştırır (D.K.s.31)” ; **etkinlik** temasında çalışma kitabındaki grup faaliyeti ve sorularla(8) örneğin “bu kampanyada gösterdiğiniz iş bölümü ve iş birliğinin demokratik toplum yaşantımıza katkısı ne olabilir ? Açıklayınız. (Ç.K.s.52)” şeklinde yer verilmiştir.

Saygı değerine **görsel** temada ders (s.20) ve çalışma kitabındaki (s.32) resim ve fotoğraflarla (2); **bilgi** temasında insan haklarına ve özgürlüklerine ,yasalara karşı saygının olması gerektiği ile ilgili açıklamalarla (6) örneğin “demokratik bir vatandaşın...hak ve özgürlüklere saygılı...olduğunu söyleyiniz (Ö.K.K.s.58) şeklinde; **etkinlik** temasında çalışma kitabındaki metin oluşturma ve tablo doldurma faaliyetleriyle(5); **değerlendirme** temasında ise çoktan seçmeli sorularla (2) yer verilmiştir.

Sevgi temasına **görsel** temada çalışma kitabındaki(s.32) resimle(1) yer verilmiştir.

Sorumluluk değerine **görsel** temada ders(s.23) ve çalışma kitabında(s.32) verilen resimlerle (3); **bilgi** temasında ders ve öğretmen kılavuz kitabındaki açıklamalarla (17) örneğin “ailesine,okuluna ve çevreye karşı görevlerini yerine getirir (D.K.s.22)"/ “ ayrımcılığın önlenmesi için birey olarak her birimize sorumluluklar düşmektedir.(D.K.s.27)” şeklinde;**etkinlik** temasında çalışma kitabındaki metin oluşturma ve tablo doldurma faaliyetleriyle (3) örneğin “grup olarak kendi sorumluluğumuza verilen görev konusunda neler yapabileceğinizi tartışınız.(Ç.K.s.51)” şeklinde; **değerlendirme** temasında çoktan seçmeli ve doğru-yanlış sorularıyla (3) örneğin “Doğru /yanlış sorusu olarak vergi vermek bir vatandaşlık görevidir.(Ç.K.s.55)şeklinde yer verilmiştir.

Tablo 3.3 Üçüncü Ünite de Kazandırılacak Temel Değerlerin Kitaba Yansıma Düzeylerine İlişkin Bulgular

Temalar / Değerler	Görsel	Bilgi	Olay	Etkinlik	Değerlendirme
Adil olma	1	4	-	2	-
Dayanışma	-	2	-	4	2

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Eşitlik	2	7	3	4	1
Hoşgörü	-	3	-	1	1
Özgürlük	1	30	-	12	2
Milli, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma	-	9	-	2	2
Saygı	-	10	-	2	1
Sevgi	-	1	-	1	
Sorumluluk	-	15	1	4	2
Uzlaşma	1	11	-	1	1

Tablo 3.3 incelendiğinde üçüncü ünite kazandırılacak temel değerlere ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitabında hangi şekilde yer verildiği belirlenmeye çalışılmıştır. Tablo 3.3 incelendiğinde;

Adil olma değerine **görsel** temada ders kitabında (s.49) verilen mahkeme salonuna ait fotoğrafla (1); **bilgi** temasında ders ve öğretmen kılavuz kitabındaki açıklamalarla (4) örneğin “...adaletli bir düzenin gerçekleşmediği bir ortamda hukuk devletinden söz edilmez.(D.K.s.50) ” şeklinde; **etkinlik** temasında çalışma kitabında (s.60,61) görsel ve örnek olaylardan hareketle metin oluşturmaya (2) yer verilmiştir.

Dayanışma değerine **bilgi** temasında sivil toplum kuruluşlarının işleyişinin anlatıldığı açıklamalarla (2) örneğin “ yani birlikteliği, gönüllüğü ve dayanışmayı temsil eder(D.K.s.44) ” şeklinde; **etkinlik** temasında çalışma kitabındaki ismi ve işlevi verilen sivil toplum kuruluşlarına yönelik öneri yazmayla (4); **değerlendirme** temasında çalışma kitabındaki (s.84,85) çoktan seçmeli ve klasik sorularla (2) şeklinde yer verilmiştir.

Eşitlik değerine **görsel** temada ders kitabı(s.40) ve çalışma kitabında(s.63) çocukların eğitim eşitliğinden yararlanmaları ile ilgili fotoğraflarla (2); **bilgi** temasında ders ve öğretmen kılavuz kitabındaki açıklamalarla (7) örneğin “ ...eşit,özgür ve onurlu yaşama hakkı... (D.K.s.37) ”/ “ BM Kadına karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi ...(Ö.K.K.s.76) ” şeklinde; **olay** temasında ders kitabında verilen gazete haberleriyle (3) örneğin “Ece okumak istiyor (D.K.s.42)/ dershaneye gidemeyen çocuklara imkan sunulması (D.K.s.44) ” şeklinde (1); **etkinlik** temasında ders ve çalışma kitabında verilen klasik soru ve görsellerle ilgili verilen sorularla(4) örneğin “ sizce çocuk hangi haklarından yoksun bırakılmıştır? (D.K.s.40) ” şeklinde ; **değerlendirme** temasında ise klasik soruyla (1) örneğin “...her türlü ayırım sözünden ne anladığınızı ifade ediniz. (Ç.K.s.85) ” şeklinde yer verilmiştir.

Hoşgörü değerine **bilgi** temasında ders ve öğretmen kılavuz kitabındaki açıklayıcı bilgilerle (3) örneğin “demokratik çözüme giden yolda sorunlara karşı;diyalog,hoşgörü ve uzlaşma... (Ö.K.K.s.82) ” şeklinde; **etkinlik** temasında ders kitabındaki klasik soruyla(1) örneğin “Diyalog,hoşgörü ve uzlaşma üçgeninde demokratik çözümler üretmenin güçlü ve yaşanabilir bir toplum oluşturmada sizce rolü ne olabilir?(D.K.s.43)”; **değerlendirme** temasında doğru yanlış sorusuyla (1) örneğin “ sorunların çözümünde diyalog,hoşgörü ve uzlaşma yolları aramak etkin bir yoldur. (Ç.K.s.85) ” şeklinde yer verilmiştir.

Özgürlük değerine **görsel** temada ders kitabında (s.33) bir kuşun kafeste olduğunu gösteren resimle (1); **bilgi** temasında ders ve öğretmen kılavuz kitabındaki kazanım ve açıklamalarla (30) örneğin “...bir arkadaşınızın ifade özgürlüğünü...(D.K.s.33) ”/ “özgür düşünen ve konuşan (D.K.s.41) ”/ “hak ve özgürlüklerin korunup geliştirilmesinde sivil toplum

Turkish Studies

*kuruluşlarının önemini kavrar (Ö.K.K.s.84)'' şeklinde; **etkinlik** temasında ders ve çalışma kitabındaki klasik sorular, konuşma balonları doldurma ve metin oluşturma faaliyetleriyle (12) örneğin “Bugün hangi hak ve özgürlüklerinizi kullandınız?Örnek vererek arkadaşlarınızla paylaşınız.(D.K.s.33)''/ “hangi hak ve özgürlüklerinizin ihlal edildiğini de düşünerek aşağıda verilen konuşma balonlarının içlerini uygun biçimde doldurunuz (Ç.K.s.59)'' şeklinde; **değerlendirme** temasında ise çoktan seçmeli sorularla (2) yer verilmiştir.*

Milli, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma değerine **bilgi** temasında ders kitabında dünyada ve Türkiye’de çocuk hakları konusunda duyarlı olunması gerektiği ile ilgili açıklamalara (9) örneğin “*insan haklarıyla ilgili gelişmeleri takip etmeye duyarlı olmalıyız (D.K.s.46)''*; **etkinlik** temasında çalışma kitabındaki metin oluşturma ve haber bulma faaliyetleriyle (2) örneğin “*...insan haklarındaki gelişmelerle ilgili bir haber bularak ... (Ç.K.s.79)''*; **değerlendirme** temasında doğru yanlış ve klasik sorularla (2) örneğin “*insan hakları ile ilgili çevrenizden veya medyadan yeni öğrendiğiniz gelişmelere örnekler veriniz.(Ç.K.s.85)''* şeklinde yer verilmiştir.

Saygı değerine **bilgi** temasında ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitabındaki açıklamalarla (10) örneğin “*kanunları oluşturan ve bunlara saygı duyan(D.K.s.41)''/“...onlara saygı gösterme zorunluluğu vardır.(Ç.K.s.66)/ “sivil toplum kuruluşlarının ...saygı ...çerçevesinde kurulmuş olduğuna dikkat çekiniz(Ö.K.K.s.84)''* şeklinde; **etkinlik** temasında çalışma kitabındaki konuşma balonu doldurma ve metin oluşturma faaliyetleriyle(2); **değerlendirme** temasında ise çoktan seçmeli sorularla (1) yer verilmiştir.

Sevgi değerine **bilgi** temasında sadece öğretmen kılavuz kitabındaki (s.84) “*sivil toplum kuruluşlarının ...sevgi ...çerçevesinde kurulmuş olduğuna dikkat çekiniz*” ifadesiyle (1); **etkinlik** temasında çalışma kitabındaki metin oluşturma faaliyetiyle (1) yer verilmiştir.

Sorumluluk değerine **bilgi** temasında ders ve öğretmen kılavuz kitabındaki kazanım ve açıklamalarla (15) örneğin “*...bizim sorumluluğumuzda olduğunu unutmadan hareket etmeliyiz.(D.K.s.34) / “hak,özgürlük ve sorumluluk arasındaki ilişkiyi fark eder(Ö.K.K.s.74)''* şeklinde; **olay** temasında ders kitabındaki (s.35) deniz yıldızının öyküsüyle (1); **etkinlik** temasında çalışma kitabındaki konuşma balonu doldurma, metin oluşturma ve klasik sorularla (4) örneğin “*...bunları kullanırken hangi sorumluluklarını yerine getirmedi?(Ç.K.s.58)''* şeklinde; **değerlendirme** temasında çoktan seçmeli ve klasik soruyla (2) örneğin “*sorumluluk bilincine sahip bir öğrencinin....(Ç.K.s.85)şeklinde yer verilmiştir.*

Uzlaşma değerine **görsel** temada ders kitabındaki (s.43) karikatürle (1); **bilgi** temasında ders ve öğretmen kılavuz kitabındaki açıklamalarla (11) örneğin “*...uzlaşma çatısı altında bir yaklaşım sergilemenin... (Ö.K.K.s.82)''/ “bunun için başvuracağımız ilk yol karşı tarafla anlaşmaya çalışmaktır (D.K.s.39)''* ; **etkinlik** temasında ders kitabındaki klasik soruyla (1); **değerlendirme** temasında doğru yanlış sorusuyla (1) örneğin “*sorunların çözümünde diyalog,hosgörü ve uzlaşma yolları aramak etkin bir yoldur. (Ç.K.s.85)''* şeklinde yer verilmiştir.

Tablo 3.4.Dördüncü Ünitelerde Kazandırılacak Temel Değerlerin Kitaba Yansıma Düzeylerine İlişkin Bulgular					
	Görsel	Bilgi	Olay	Etkinlik	Değerlendirme
Temalar Değerler					
Adil olma	-	2	-	1	-
Barış	1	13	1	2	-
Dayanışma	2	6	2	2	-
Eşitlik	3	1	-	2	-

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Farklılıklara saygı	-	-	-	-	1
Hoşgörü	-	1	1	-	-
Kültürel mirası yaşatmaya duyarlılık	7	10		7	2
Milli, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma	26	28	6	21	4
Saygı	1	4	3	1	2
Sevgi	1	-	2	-	-
Sorumluluk	4	52	1	20	4
Yardımseverlik	2	2	3	2	-
Vatanseverlik	-	2	1	1	-

Tablo 3.4 incelendiğinde dördüncü üniteye kazandırılacak temel değerlere ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitabında hangi şekilde yer verildiği belirlenmeye çalışılmıştır. Tablo 3.4 incelendiğinde;

Adil olma değerine **bilgi** temasında ders kitabındaki açıklamalarla (2) örneğin “...adil ve eşit ücret hakkı (D.K.s.52)/...devlet adil yargılanma ve adalete kolay erişim... (D.K.s.62)” şeklinde; **etkinlik** temasında çalışma kitabındaki klasik soru ile (1) örneğin “...Bu yolla alınan kararların adil olduğuna inanıyor musunuz?(Ç.K.s.91)” yer verilmiştir.

Barış değerine **görsel** temada çalışma kitabındaki(s.96) zeytin dalı taşıyan bir güvercinin olduğu karikatürle (1); **bilgi** temasında ders kitabı ve öğretmen kılavuz kitabında açıklamalarla (13) örneğin “Barışa büyük önem veren Atatürk(D.K.s.57) /toplumun bir arada barış ve huzur içinde yaşayabilmesi (D.K.s.64)” şeklinde; **olay** temasında ders kitabında Atatürk’ün “Yurtta barış,Dünyada barış!(D.K.s.57)” sözüyle (1); **etkinlik** temasında çalışma ve öğretmen kılavuz kitabındaki klasik sorularla (2) örneğin “ülkeminde ya da dünyada barışın,insan haklarına saygının,eşitliğin sağlanması için neler yapılabilir? (Ç.K.s.96)” şeklinde yer verilmiştir.

Dayanışma değerine **görsel** temada ders kitabında(s.57,67) iş birliği içinde çalışmayı gösteren karikatürlerle (2); **bilgi** temasında ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitabındaki açıklamalarla(6) örneğin “iş bölümü ve dayanışma gereklidir (D.K.s.57)/ ...dayanışma içinde olmak...(D.K.s.67)” şeklinde; **olay** temasında çalışma kitabındaki hikaye (s.88) ve ders kitabındaki (s.67) Atatürk’ün “Dayanışma herkes kendisi için yerine,herkes herkes için düşünmesini koyar.Bu düşünce sosyaldir,millidir,geniş ve yüksek anlamıyla insancıldır” sözüyle (2);**etkinlik** temasında çalışma kitabında (s.90,110) verilen grup faaliyetleriyle (2) yer verilmiştir.

Eşitlik değerine **görsel** temada ders kitabında(s.65) Atatürk’ün kadınlara verdiği hakları gösteren fotoğraflarla (3); **bilgi** temasında öğretmen kılavuz kitabında(s.101) sadece toplumsal eşitlik kavramıyla(1); **etkinlik** temasında çalışma kitabındaki(s.91,96) verilen klasik sorularla (2) yer verilmiştir.

Farklılıklara saygı değerine sadece**değerlendirme** temasında çalışma kitabında(s.126) verilen örnek olaya ilişkin sorulan klasik soruyla (1) yer verilmiştir.

Hoşgörü değerine **bilgi** temasında ders kitabındaki “...hoşgörülü olabilme becerilerinin kazandırılması amaçlanmaktadır(s.59)” şeklindeki açıklamayla (1) **olay** temasında çalışma kitabındaki (s.107) “Onlar Artık Ağlamıyor” adlı şiirle (1) yer verilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Kültürel mirası yaşatmaya duyarlılık değerine **görsel** temasında çalışma kitabındaki (s.109,112,114) fotoğraflarla (7);**bilgi** temasında ders,çalışma ve öğretmen kılavuz kitabındaki açıklayıcı bilgilerle (10) örneğin “*kültürel değerleri koruma.(Ö.K.K.s.115)/ “...tarihi eserlerimiz korunmalı ve tanıtılmalıdır(D.K.s.66);* **etkinlik** temasında çalışma ve öğretmen kılavuz kitabındaki klasik sorularla (7) örneğin “*Tarihi değerlerimizi korumak ve geliştirmek için neler yapabiliriz ? (Ç.K.s.110)”* ; **değerlendirme** temasında ise doğru-yanlış sorularıyla (2) örneğin “*Bilgi,sanat,tarih,din,dil,ahlak,örf ve adetler kültürü oluşturan değerlerdir (Ç.K.s.126)”* şeklinde yer verilmiştir.

Milli, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma değerine **görsel** temasında ders ve çalışma kitabındaki özellikle çevrenin korunması ve küresel ısınmayla ilgili karikatür ve fotoğraflarla (26);**bilgi** temasında ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitabındaki açıklayıcı bilgilerle (28) örneğin “*çevrede bir haksızlık gördüğümde neme lazım demeden bu konuda neler yapabilirim demeli (D.K.s.55)/ “...yaşadığınız yeri,ortak yaşam alanlarını ve kamuda kullanılan malları korumanın önemi ...(Ö.K.K.s.118)”* şeklinde; **olay** temasında ders ve öğretmen kılavuz kitabındaki söz,hikaye ve haberlerle (6) örneğin “*şems-i Tebrizi'nin;unutma ki dünyanın öte ucunda tek bir insanın kederi tüm insanlığı mutsuz edebilir ve bir kişinin saadeti herkesin yüzünü güldürebilir.(D.K.s.74)/küresel ısınma ile ilgili gazete haberi (D.K.s.55)* ; **etkinlik** temasında ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitabındaki klasik soru ve grup faaliyeti çalışmalarıyla (21) örneğin “*her yaşta insanı çevresi için yapabileceği bir şey var mıdır?(D.K.s.55)/açlık ve yoksulluk için çözüm önerileriniz nelerdir?(Ç.K.s.96)”*; **değerlendirme** temasında boşluk doldurma, doğru-yanlış, çoktan seçmeli ve klasik soruyla (3) örneğin “*Kamu malları ve ortak yaşam alanlarını koruma ve geliştirme konusunda duyarlı bir vatandaşın ülke ekonomisine sağlayacağı katkılar neler olabilir? (Ç.K.s.126)”* şeklinde yer verilmiştir.

Saygı değerine **görsel** temada ders kitabında (s.53) Mehmetçiğin yaralı bir İngiliz askerini taşıdığını gösteren heykelin fotoğrafıyla (1); **bilgi** temasında ders ve öğretmen kılavuz kitabındaki kazanım ve açıklamalarla (4) örneğin “*...arkadaşlarımıza saygılı olmak...(D.K.s.58)/ ...başkalarının yaşamına ve onuruna saygı duyar.(Ö.K.K.s.94)”*; **olay** temasında ders ve çalışma kitabındaki hikaye, şiir ve sözle (3) örneğin “*Toplumun kalitesi ve dayanıklılığı yaşlı vatandaşlara gösterilen özen ve saygı ile ölçülür.Arnold TOYNBEE (D.K.s.70)/Mehmetçiğe derin saygı anıtı hikayesi (D.K.s.53);* **etkinlik** temasında çalışma kitabındaki “*...insan haklarına saygının,eşitliğin sağlanması için neler yapılabilir?(s.96)”* klasik sorusuyla (1); **değerlendirme** temasında çalışma kitabında (s.125-126) çoktan seçmeli ve klasik sorularla (2) yer verilmiştir.

Sevgi değerine **görsel** temada çalışma kitabında (s.89) annenin çocuğuna sarıldığını gösteren resimle(1); **olay** temasında çalışma ve öğretmen kılavuz kitabındaki hikaye ve şiirle (2) örneğin “*Birbirinizi sevin(Ö.K.K.s.113)/...sevgiyi, saygı, hoşgörüyü ve barışı yaşıyorlar (Ç.K.s.107)”* şeklinde; yer verilmiştir.

Sorumluluk değerine **görsel** temada çalışma kitabında (s.92) verilen fotoğraflarla (4); **bilgi** temasında ders ve öğretmen kılavuz kitabındaki kazanım ve açıklamalarla (52) örneğin “*...sorumluluk üstlenmenin önemini fark eder.(Ö.K.K.s.97) / ...okulumuza ve toplumumuza karşı sorumluluklarımızı yerine getirerek...(D.K.s.57)”*; **olay** temasında ders kitabındaki (s.65) Atatürk'ün “*...hakların kendine yüklediği bir takım vazifelere sahiptir”* sözüyle (1); **etkinlik** temasında ders, çalışma ve öğretmen kılavuz soru ve grup oluşturma faaliyetleriyle (20) örneğin “*kaliteli toplum kaliteli yaşam etkinliğinin amacı,yaşadıkları toplumun kalitesini yükseltmek için sorumluluk almak ...(Ö.K.K.s.98)/...bu kurallar karşısındaki sorumluluklarımız nelerdir?(Ç.K.s.99)/...devletin diğer görev ve sorumlulukları neler olabilir?(D.K.s.61);* **değerlendirme** temasında doğru-yanlış, çoktan seçmeli ve klasik soruyla (4) örneğin “*Yukarıdaki*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

seçeneklerden hangisi sadece devletin vatandaşlara karşı görev ve sorumluluğu ile ilgilidir? (Ç.K.s.125)” şeklinde yer verilmiştir.

Yardımseverlik görsel temada ders kitabında (s.70,72) yaşlı ve sakat birine yapılan yardımı gösteren fotoğraflarla (2); **bilgi** temasında ders ve öğretmen kılavuz kitabındaki açıklamalarla (2) örneğin “... başkalarına yardımcı olmanın...(D.K.s.74); **olay** temasında ders kitabındaki(s.54,56) haberle ve öğretmen kılavuz kitabındaki(s.113) hikayeye (3); **etkinlik** temasında çalışma kitabında verilen probleme çözüm yolu üretme faaliyetleriyle (2) yer verilmiştir.

Vatanseverlik değerine **bilgi** temasında ders ve öğretmen kılavuz kitabındaki açıklamalarla (2) örneğin “... vatanseverliğin ve birlik-beraberliğin önemi üzerinde durulur(Ö.K.K.s.111) / ...vatanseverlik duygusu son derece önemlidir...(D.K.s.64); **olay**temasında çalışma kitabındaki (s.107) “Onlar artık ağlamıyorlar” şiiriyle (1); **etkinlik** temasında çalışma kitabındaki “vatandaşlık görevlerimiz ve vatanseverlik (s.108)” faaliyetiyle (1) yer verilmiştir.

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Gerek genel olarak milli eğitimin gerekse de Vatandaşlık ve Demokrasi dersinin amaçlarına bakıldığında, “milli, manevi ve insani değerler”, “yasa”, “insan hakları” “sorumluluk”, “davranış”, “başkalarının kişilik özelliklerine ve haklarına saygı”, “toplumsal sorumluluk”, “özgür ve demokratik toplum”, “bilgi ve beceri”, “özgür ve bilimsel düşünme”, “yetenek ve kabiliyetlerini geliştirme” gibi kişisel ve toplumsal refahı ve mutluluğu artırdığı varsayılan bazı kavramlar öne çıkmaktadır. Bu kavramların ya doğrudan değerlere göndermede buldukları ya da değerlere dayandığı göz önünde bulundurulduğunda, Vatandaşlık ve Demokrasi dersinde değerlerle ilgili kavramların kazandırılmasında ders kitapları önem arz etmektedir. Değerlerin ders kitabına yansımaya düzeylerinin tespit edilmeye çalışıldığı çalışmada elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Birinci ünite en fazla temayla kazandırılmaya çalışılan değer her tema kategorisinde 22 alt temayla ele alınan eşitlik değeri sonrasında ise 17 alt temayla farklılıklara saygı değeri gelmektedir. Onur ve saygı değerlerine de özellikle yapılan açıklayıcı bilgilerle yeterince yer verilmiştir. Her temayla ele alınan değerler eşitlik ve farklılıklara saygı değerleridir. **Ünite en az** temayla sadece çok kısa 2 ifade ile barış değerine yer verilmiştir. Bu durum barış değerinin anlaşılması için yeterli değildir. **Temalara göre en çok** ele alınan değerler, görsel temada(8) farklılıklara saygı, bilgi(11) ,olay(2),etkinlik(4) ve değerlendirme(2) temalarında eşitlik(11) değeridir. Birinci ünitenin isminin (her insan değerlidir) ile en çok temada kazandırılmaya çalışılan eşitlik değeri arasında benzerlik dikkat çekicidir.

İkinci ünite en fazla temayla kazandırılmaya çalışılan değer her temayla ele alınan ve toplamda 30 alt temayla yer verilen eşitlik değeri sonrasında yine her temayla ele alınan ve 26 alt temayla yer verilen farklılıklara saygı değeri gelmektedir. Her temayla ele alınan değerler eşitlik ve farklılıklara saygı değerleridir. **Ünite en az** temayla sevgi değerine sadece 1 görselle yer verilmiştir. Bu da sevgi değerinin anlaşılması için yeterli değildir. **Temalara göre en çok** ele alınan değerlere, görsel (10) temada eşitlik, bilgi (17) temasında en çok sorumluluk, olay(2) temasında eşitlik ve farklılıklara saygı, etkinlik (9) ve değerlendirme (5) temasında farklılıklara saygı değeri şeklinde yer verilmiştir.

Üçüncü ünite en fazla temayla kazandırılmaya çalışılan değer toplamda 45 alt temayla yer verilen özgürlük değeri gelmektedir. Her temayla ele alınan tek değer 15 alt temayla eşitlik değeridir. **Ünite en az** yine sevgi değerine sadece iki alt temayla yer verilmiştir. Bu da sevgi değerinin anlaşılması için yeterli değildir. **Temalara göre en çok** ele alınan değerler, görsel(2) temada eşitlik , bilgi temasında (30) özgürlük, olay temasında (3) eşitlik, etkinlik(12) temasında özgürlük ve değerlendirme temasında sevgi ve adil olma değerleri dışındaki diğer tüm değerlere yer verilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Dördüncü ünitede **en fazla temayla** kazandırılmaya çalışılan değer toplamda 85 alt temayla yer verilen Milli, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma değeri iken bunu 81 alt temayla sorumluluk değeri izlemektedir. Her temayla ele alınan değerler, milli, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma, sorumluluk, kültürel mirası yaşatmaya duyarlılık ve saygı değerleridir. **Ünite**de **en az** yer verilen değerler sırasıyla farklıklara saygı (1), hoşgörü (2), adil olma (3) ve vatanseverlik (4) değerleridir. Bu ünite de bu değerlerin yeterince kazandığı söylenemez. **Temalara göre en çok** ele alınan değerler, görsel(26), olay (6), etkinlik (21) ve değerlendirme (4) temasında milli, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma, bilgi (52) temasında sorumluluk değeridir.

Sonuç olarak;

- ✓ Ünitelerin tamamı dikkate alındığında **en fazla** bahsedilen değer sorumluluk (129) olup bunu sırasıyla, millî, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma (98) ve eşitlik (77) değerleri izlerken; **en azele** alınan değerler vatanseverlik (4) olup bunu sırasıyla yardımseverlik (9) ve paylaşma (13) değerleri izlemektedir. Temalar açısından genel olarak **en fazla** olanlara bakıldığında; **görsel** temada Millî, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma(26),**bilgi** temasında sorumluluk (84), **olay** temasında eşitlik (7), **etkinlik** temasında sorumluluk (27) ve **değerlendirme** temasında ise yine sorumluluk (9) değeri gelmekte iken
- ✓ Temalar açısından **en az** olanlara bakıldığında **görsel** temada hiç değinilmeyen hoşgörü ve paylaşma,**bilgi** temasında vatanseverlik ve yardımseverlik (2), **olay** temasında hiç değinilmeyen kültürel mirası yaşatmaya duyarlılık, onur, özgürlük, paylaşma ve uzlaşma,**etkinlik** temasında barış, sevgi ve onur (2) ve **değerlendirme** temasında ise hiç değinilmeyen adil olma, barış, paylaşma, vatanseverlik ve yardımseverlik değerleri gelmektedir.

Genel olarak *Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi* kitaplarında kazandırılması hedeflenen değerlere yer verildiği söylenebilir. Ancak görsel, olay ve değerlendirme temaları altında değerlere yeterince yer verildiği söylenemez.

4.1.Öneriler

- ✓ Bir ülkenin geleceği olan genç nesillerin yetiştirilmesinde öğretimden ziyade eğitime özellikle de değer eğitimine önem verilmesi iyi bir gelişme olarak değerlendirilebilir. *Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi* programında sadece bu değerlerin ismini yazmak yeterli değildir. Bu sebeple programda yer verilen bu değerler yeniden gözden geçirilerek eksik ve yetersiz olarak aktarılan değerlere daha fazla yer verilebilir.
- ✓ Öğretmen kılavuz kitabının içeriğinde kazandırılması istenen değerlerin ne anlama geldiği, nasıl kazandırılacağına dair açıklayıcı bilgilere yer verilebilir.

KAYNAKÇA

- ADIGÜZEL, A. (2010). İlköğretim okullarında öğretim teknolojilerinin durumu ve sınıf öğretmenlerinin bu teknolojileri kullanma düzeyleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 1-17.
- ANONİM(2010) Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı B.08.0.TTK.0.72.02.00 Sayı, İlk Ders Konulu Genelge
- HO, H., Hsu, Y.(2011)Improving the Textbook Adoption Proceasy in Taiwan, *International Education Studies* 4(4),92-98 . <http://dx.doi.org/10.5539/ies.v4n4p92>

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

- KARACA, F.(2011) İlköğretim Öğretmenleri Derslerinde Ne Tür Öğretim Araç ve Gereçleri Kullanmaktadırlar? *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32,131-148.
- MEB (2011). *İlköğretim 8.Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Devlet Kitapları, Birinci Baskı, Ankara
- SANCHEZ, T.,R. (1998). *Heroes, Values, and Transcending Time: Using Trade Books to Teach Values*. ERIC Document No: ED 426 923, February, 22, 2013 from www.eric.ed.gov
- SEZER, Ö. (2005). *İlköğretim 1. Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Değerlerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı; İstanbul.
- TILLMAN, D.(2000). Living Values Activities for Young Adults. Living Value: A Educational Program. Health Communications, Inc.
- YILDIRIM, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Tıpkı Basım 3.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

